

הגישור, הפישור, הבוררות והמשפט ומה שביניהם

עו"ד, מהנדס, יחיאל ברונר

מהו "גישור"? מה ההבדל בינו ובין "פישור"? ומה ההבדלים בין שני אלה לבין בורות או משפט?

עובדת חיים היא, שסכסוכים למיניהם הפכו להיות מנת חלקם של חברות ושל עסקים רבים בימינו. התחרות, והמאבקים לזכות בה, נטמעים בנו משחר ילדותנו. ככל שגוברת התחרות (ראו עניין המכרזים), ככל שגובר המיתון (ראו עניין השביתות), ככל שגובר הקיטוב בחברה, וככל שזמינות עורכי הדין גדלה, כך גדל מספר ההפניות לבתי משפט. סוד גלוי הוא, שישראל הינה בין המדינות המובילות בעולם במספר התיקים המשפטיים הנפתחים בה מדי שנה יחסית לאלף תושבים. הגידול במספר התיקים במערכת המשפטית, והביוקרטיה הכרוכה בניהול הסכסוך בבית המשפט, יחד עם המשאבים הגדולים הדרושים לשם ניהול תיק משפטי, הביאו להגדלה הולכת וניכרת של ענפים ליישוב סכסוכים בדרכים אלטרנטיביות, וביניהן הגישור. את הדחיפה הגדולה של הליך הגישור כדרך רצויה לפתרון סכסוכים, יש לזקוף לזכותו של נשיא בית המשפט העליון אהרון ברק, הרואה בגישור פתרון ראוי ורצוי לבעיית עומס התיקים, עד כדי סכנת קריסה, של מערכת המשפט.

הגישור (mediation) כשמו כן הוא, הוא הליך וולונטרי הנעשה מרצונם החופשי של צדדים המעורבים בסכסוך, בו צד שלישי ('המגשר') עוזר לשני הצדדים לנהל משא ומתן, במטרה לבנות ביניהם 'גשר', מרצונם, שיביא לכלל הסכם והסדר, ובכך לסיום הסכסוך.

להבדיל מבוררות וממשפט, שבהם סמכות ההחלטה לגבי הפתרון נתונה בידי אדם שלישי, הגישור משאיר את ההחלטה בידי הצדדים. למגשר אין כוח הכרעה, כפייה או שיפוט כלפי הצדדים. אין הם צריכים 'לשכנע' אותו כל אחד בצידקת טיעונו, כפי שנעשה בבוררות או במשפט ואין הוא מכתוב לצדדים פתרון מטעמו. תפקידו של המגשר הוא לסייע לצדדים, בטכניקות מיוחדות הנלמדות בקורס הגישור, לראות את הסכסוך בפרספקטיבה שונה ונכונה, אשר לעיתים קרובות מתעוותת במהלך משפט או בורות, ועל-ידי כך לבנות את אותו גשר, שיגשר על פני האינטרסים המנוגדים שלהם, ושיאפשר להם להגיע לפתרון יצירתי, שיסיים את הסכסוך לשביעות רצונם.

הפישור, במהותו, הוא הליך לסיום סכסוך על-ידי יצירת חלוקה כלשהי בין הצדדים על-פי שיקול דעתו של המפשר. מטרת הגישור, בשונה מהפישור, היא להגיע למצב, שבו שני הצדדים ייצאו ממנו 'מנצחים' (win-win process). יעילותו החברתית של הליך הגישור מתבטאת בקיצור הזמן, בהקטנת המאמץ, בצמצום העלויות הנדרשות כדי להשיג פתרון לסכסוך, ובעיקר בצמצום המתחים בין הצדדים לסכסוך, בהווה ובעתיד.

בחודש פברואר 1999 פורסמו תקנות חדשות בנוגע להליך הגישור. על-פי תקנות אלה, אין צורך בהשכלה משפטית כדי לעסוק בגישור. יחד עם זאת קובעות התקנות קריטריונים מי כשיר לעסוק

הפילוסופיה העומדת בבסיס הליך הגישור הוא, שהמגשר- אשר רצוי שיהיה בעל יכולות מתאימות שיאפשרו לו ל'התחבר' לצדדים, ל'הבין את הראש שלהם' ו'מה כואב להם באמת' – יעזור לצדדים לקלף את האינטרסים הבאים לידי ביטוי בטיעוניהם הגלויים אחד כלפי השני, ויסייע בידם לחשוף את האינטרסים האמיתיים הנמצאים, בדרך כלל, ברקע הסכסוך. חשיפה כזו מאפשרת לצדדים להליך הגישור, לפעמים לראשונה (מחוסר קומוניקציה במהלך היווצרות הסכסוך או התלהטותו), לבחון את הסכסוך מזוויות שונות ממה שהם ראו אותו עד לאותו רגע. כך מתאפשר להם, ליצור יחד, בסיועו של המגשר, פתרונות חדשים לסכסוך, שבמסגרתם הם יביאו לידי ביטוי את האינטרסים המשותפים, או הפרטניים, שלהם.

אחד מעקרונות הגישור הוא הסודיות. הנאמר במסגרת הגישור הוא חסוי וסודי, ולא ניתן לעשות כל שימוש במה שנאמר בו בכל הליך אחר, אם הגישור לא צלח. הסודיות מאפשרת לצדדים לבחון אופציות, בעזרת המגשר, שלא היו ניתנות לבדיקה בכל צורה אחרת של משא ומתן, מחשש להחלשת עמדות, או מפחד של גילוי סודות מקצועיים או מסחריים.

בהליך הגישור, בניגוד להליך המשפטי או להליך הבוררות, יכול, ואף רצוי, שהמגשר ייפגש, מלבד פגישות משותפות עם שני הצדדים, גם בפגישות נפרדות עם כל אחד מהצדדים. בפגישות נפרדות אלה, שהנאמר בהן הוא סודי וחסוי אף מפני הצד השני, ישמע המגשר מה יש לכל אחד מהצדדים לומר בקשר עם הסכסוך, בלי שהוא, המגשר, יעביר את הדברים לצד השני, סודיות זו, שהיקפה נתון לשיקול דעתו של כל אחד מהצדדים, נותנת בידי המגשר כלי רב ערך, שאינו עומד לרשות שופט או בורר, והא מאפשר למגשר להתחקות אחר האינטרסים האמיתיים של כל אחד לסכסוך, להבדיל מהאינטרסים שהוא מציג באופן גלוי לצד השני, ועל-ידי כך ליצור מצבי פתרון חדשים, שאותם לא ניתן לייצר במהלך משפט או בוררות.

עצם הישיבה המשותפת של הצדדים בהליך הגישור, שבו הם מתחייבים להאזין ולהקשיב האחד לחברו, הם נחשפים לפעמים, לראשונה, לאינטרסים האמיתיים של הצד השני. חשיפה זו גורמת להפלת מחיצות, התורמת מצידה להתקרבות הצדדים האחד כלפי רעהו. שני אחים, אשר היו מסוכסכים ביניהם על שליטה בחברה המשפחתית, וניהלו ביניהם קרב איתנים במשך שנים ארוכות בבתי משפט, הצליחו, בהליך גישור קצר יחסית, לסיים את הסכסוך ביניהם ולשקם את יחסי המשפחה שנהרסו.

קיימת מחלוקת בין העוסקים בגישור, אם מגשר חייב להיות עורך דין או לא. עמדתה של לשכת עורכי הדין, מטבע הדברים, ברורה. עם זאת, גם מגשרים שאינם עורכי דין מסכימים, כי בהגיע הגישור לשלב הסופי של גיבוש הסכם בין הצדדים, ראוי ורצוי, שישולבו בגיבוש ההסכם עורכי דין, שייטיבו לנסח את ההסכם לתועלתם של שני הצדדים. חלק ממוסדות הגישור הפכו זאת לנוהג. אצלם הגישור נעשה בשניים, כאשר אחד מהשניים הוא עורך דין.

התחומים המגיעים כיום לגישור הם מגוונים ורבים. החל מסכסוכים בתחום המשפחה ובתחום הבין-אישי, המשך בתחום יחסי העבודה, וכלה בכל סוגי הסכסוכים המסחריים למיניהם. יש הגורסים, שניתן אף ליישם את הליך הגישור על התחום הפלילי. ככל שהיחסים בין צדדים לסכסוך קרובים יותר, וככל שהיחסים ביניהם הם יחסים מתמשכים יותר, כך יתאים להם יותר הליך של גישור לפתרון הסכסוך, מאשר פתרון כפוי על-ידי המערכת המשפטית או הבוררות. זוג נשוי, או אף לקראת פרידה (במיוחד כשיש להם ילדים), שמכוח המציאות יחסיהם יימשכו אל מעבר הסכסוך הנקודתי, כמו גם שכנים בבית משותף, או בחלקות סמוכות, אשר ימשיכו לחיות זה לצד זה, וכן עובד ומעביד שימשיכו לעבוד יחד, אלה ודומיהם, ירגישו הרבה יותר טוב עם פתרון שאליו הם יגיעו במשותף, בסיועו של מגשר, מאשר עם החלטה שתיכפה עליהם מגבוה על-ידי שופט או בורר. החלטה כפויה עלולה ליצור עוינות ומשקעים שליליים ביניהם, שיעכירו את האווירה שבה הם צריכים להמשיך ולחיות יחדיו.

בארה"ב נהוג כיום, במיוחד בתחום יחסי עבודה בארגונים גדולים, לחייב את העובדים ואת המעבידים בחוזה העבודה, להעביר עניינים המגיעים לחילוקי דעות ביניהם להליך של גישור, עוד לפני פרוץ סכסוך כלשהו בין הצדדים. גם חברות מסחריות נוהגות להכניס בחוזה שהן חותמות עם עמיתיהן, סעיפים המחייבים את הצדדים ללכת להליך של גישור קום לפנייה לערכאות או לבוררות.

ביוזמת "המוסד הארצי לגישור" שבמשרד המשפטיים, נחתמה לאחרונה "אמנת הגישור", אשר החותמים עליה אמורים להתחייב, הדדית, לנסות ולפתור את הסכסוכים ביניהם קודם כל בגישור, ורק לאחר מכן לפנות לערכאות,

גם סכסוכים בנושאי הנדסה, קבלנות, איכות סביבה, תכנון ובנייה, במיוחד כאלה המתאפיינים ביחסים מתמשכים בין הצדדים, ניתן לפתור מהר יותר, ולרוב להגיע לפתרון טוב יותר וזול יותר, בגישור, מאשר בהליכים משפטיים בבית המשפט או בבוררות.